

Středoškolská odborná činnost 2007-2008

Obor 16 - historie

Židlochovice 1936 – 1942 jedno z nejtěžších období dějin v obci ve 20. století

Autor:

Aleš Felner

Gymnázium Židlochovice

Tyršova 400

667 01 Židlochovice

8. ročník

Konzultant práce:

Mgr. Danuše Švarzbergerová

Prohlašuji, že jsem soutěžní práci vypracoval samostatně pod vedením Mgr. Danuše Švarzbergerové a uvedl v seznamu literatury veškerou použitou literaturu a další informační zdroje včetně internetu.

V Židlochovicích dne 2008

Podpis:

Obsah

Úvod.....	4
1. Obavy před okupací.....	5
2. Zář 1938.....	6
3. Mnichov a jeho důsledky.....	9
4. Židlochovice po vyhlášení protektorátu do roku 1942.....	12
4.1 Rok 1939.....	12
4.2 Rok 1940.....	19
4.3 Rok 1941.....	20
4.4 Rok 1942.....	24
5. Židlochovští Židé od roku 1939-1943.....	26
Závěr.....	31
Seznam použitých pramenů a literatury.....	33
Přílohy.....	34

Úvod

Ve své práci zachycuji vývoj vztahů mezi Čechy a Němci v Židlochovicích v letech 1936 - 1942. Při výběru tématu mě ovlivnil můj zájem o tuto dobu, zaujaly mě informace podané pohledem současníka, kronikáře. Od té doby uplynulo již více než 60 let, pamětníků ubývá, ale já si myslím, že by tyto události neměly zůstat zapomenuty.

Ke své práci jsem informace čerpal z Okresního archivu Brno – venkov v Rajhradě, kde mým zdrojem byly především Pamětní knihy města Židlochovice. Myslím, že tyto knihy jsou poměrně dobrým zdrojem objektivně podaných informací. Dále jsem získával informace z učebnic dějepisu Dějiny českých zemí od Josefa Harny a Rudolfa Fišera, které mi lépe pomohly pochopit historické souvislosti. Z těchto knih jsem čerpal jen obecná fakta. Při mé práci jsem využíval i internet.

Ve své práci jsem se nejdříve zabýval obdobím před vznikem protektorátu, dále obdobím po Mnichovské dohodě, která v důsledku vytvořila z Židlochovic pohraniční město a období protektorátu do roku 1942, kdy nastalo vrcholné období převahy Němců v Židlochovicích. K závěru práce jsem zpracoval kapitolu o židovské menšině v Židlochovicích a jejich osudech.

1. Obavy před okupací

Poté co bylo Německo úplně ovládnuto nacisty, stali jsme se jedním z několika bezprostředně ohrožených států. Proto pro potřebu rychlého obsazení státních hranic a potřebu rychlé obrany státu vznikly na základě vládního nařízení z 23. října 1936 oddíly SOS, Stráž obrany státu.¹

Členy se stávali příslušníci z řad četnictva, kteří byli cvičeni ve zvláštních kurzech. Jinak tomu nebylo ani v Židlochovicích. Zde byli členy strážmistr Antonín Buchálek, strážmistr Tomáš Burian, Jaroslav Rýlich, Josef Seitl, Šimon Seitl, Ludvík Peterka, Ludvík Pospíšil, Jaroslav Kouřil, Štěpán Steinbock, Štěpán Jeřábek, Rudolf Drobílek, Josef Hevera, František Karpíšek, František Svoboda, Josef Klein, Michal Růžička, Michal Švestka, Josef Kratochvíl, Josef Šmehlík, František Kugler, Čeněk Klein, Josef Bartoň, František Pokorný a František Ryšavý.²

V dubnu a květnu roku 1938 byla na židlochovickou četnickou stanici dovezena výstroj a výzbroj pro místní členy. 20. května došlo k prohlášení Sudetoněmecké strany, že už dále nemůže zabraňovat svým členům, aby používali vlastní obranné prostředky v boji proti násilí, kterého se na nich dopouštěli komunisté, socialisté a Češi v Československu.

Podle dalších zpráv docházelo k shromažďování německého vojska na hranicích Československa, z toho důvodu byly mobilizovány 21. května 1938 všechny jednotky SOS, aby mimo jiné zaujali obranné pozice na našich pohraničních pevnostech.

V Židlochovicích proběhla mobilizace v noci mezi 20. a 21. květnem. Ihned po svolání členů na četnickou stanici byli rozděleni do dvou skupin. První skupinu tvořili Jaroslav Rýlich, Josef Seitl a Ludvík Peterka. Dostali za úkol podminování mostu přes Dyji mezi Fröhlichovem a Novým Přerovem. Úkol do rána splnili. Druhá skupina, do které byli zařazeni všichni ostatní členové, byla rozdělena na několik menších. Její hlavní část obsadila kopec Arbes nad Novým Přerovem, část zůstala u mostu v Dolních Věstonicích, část u mostu v Mušově a někteří členové byli odvezeni do Novosedel.³

Obsazení hranic trvalo šest týdnů, během nichž byli členové SOS často navštěvováni svými rodinnými příslušníky.

¹ http://cs.wikipedia.org/wiki/Str%C3%A1%C5%BE_obrany_st%C3%A1tu 2. 1. 2008

² SOkA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 83-84.

³ SOkA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 83-84.

Od začátku roku 1938 probíhaly přípravy na možnou okupaci a bombardování Československa. Tuto a jiné aktivity měla na starosti organizace Civilní protiletectvé ochrany, která vznikla již v roce 1935. Probíhala poplachová, zastírací a zatemňovací cvičení. Byly vydány pokyny na ochranu archiválií, soupis motorových vozidel hasičských sborů a dokonce 27. srpna byl ohlášen cvičný nálet na všechny obce okresu. Tento nálet byl později odvolán.

Byly zřizovány prodejny plynových masek. Zároveň v Židlochovicích probíhaly kontroly sklepů, zda se nehodí pro použití jako protiletadlové kryty. Také se konaly přednášky o tom, jak nejlépe postavit ochranný zákop. Po této přednášce byl účastníkům ukazován vzorový okop, který si postavil Tomáš Kelbl na své zahrádce.

Koncem února byla zakoupena poplachová siréna, později byla namontována na střechu budovy radnice, ovládání se umístilo do budovy strážnice.

Po vyhlášení mobilizace v roce 1938 byla ustanovena nejvyšší pohotovost CPO, byl vydán rozkaz o zatemnění, zároveň bylo zakázáno používat sirény. Toto výhradní právo měla pouze CPO a to v době náletu. 5. října bylo odvoláno zatemnění a 11. října pohotovost CPO.

Dále probíhaly kursy branné výchovy pro muže ve věku od 17 do 22 let. Předmětem kursů bylo seznámení se s ovládáním zbraní a promítání filmů z vojenských cvičení. Vedoucím kursů ing. Blahoslav Čermák. Instruktory tvořili aktivní vojáci a poddůstojníci v záloze.⁴

2. Září 1938

V září 1938 vrcholilo dlouhodobé politické napětí. Lidé s obavami poslouchali rozhlas denně přinášející zprávy o mezinárodní politické situaci, která se stále zhoršovala. Československo se stalo terčem pomluv a lží ze strany zahraničního rozhlasu. Vídeňská vysílací stanice Pravda vítězí každý večer vysílala program, který lámanou češtinou ustavičně pomlouval a haněl prezidenta Beneše, prezidenta Masaryka i samotné Československo. Zároveň se snažili podnítit Slováky, aby se odtrhli od republiky.⁵⁾

Říšské stanice měly své vysílače přímo v Československu. Přinášely nepravdivé informace o ustavičném pronásledování Němců, prosazovaly stranu Konráda Henleina,

⁴⁾ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 86-88.

⁵⁾ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 87.

její příznivce vybízely ke vstupu, vyhrožovaly odpůrcům a nabádaly k revoluci. Často také vysílaly projevy Adolfa Hitlera.

I v Židlochovicích se napětí stupňovalo. Rozhlas tady byl oblíbenější než noviny, protože ty přinášely už známé a zastaralé informace. Obchodníci pouštěli hlavně zprávy ČTK na ulici, aby je slyšeli i kolemjdoucí lidé. Zahraniční rozhlas byl poslouchán jen zřídka a lidé na něj reagovali s nelibostí.

Projevy Adolfa Hitlera velice působily na německé obyvatelstvo. Němcům stoupalo sebevědomí a začali na sebe upozorňovat častými provokacemi. Například na pohřbu starosty ve Vojkovicích se zdravili zdviženými pravicemi navzdory tomu, že se pohřbu účastnil také okresní hejtman Dr. Josef Drábek a strážmistři Robert Grambal a Antonín Buchálek.⁶

Němci začali nosit i tyrolské stejnokroje, doplněné bílými punčochami. Zvláště v pohraničí byly organizovány pochody v těchto krojích doprovázené bubnováním a píšťalami.

Češi si provokace líbit nenechali. Vláda 17. září vydala zákaz shromažďování a nošení stejnokrojů. Dále přišel rozkaz k odevzdání zbraní, ty byly v Židlochovicích vybírány 16. září na četnické stanici. Spolehlivým lidem byly však vráceny do několika dnů. Na kopci Výhoně nad Židlochovicemi byl umístěn triangulační jehlan, u něhož byla vojenská vysílačka.

19. září byla vládním nařízením rozpuštěna Sudetoněmecká strana. V Židlochovicích byl jejím vedoucím Ernst Schatek, kterému podléhala i její pobočka ve Vojkovicích. Po rozpuštění strany provedli strážmistři Grambal a Buchánek u Schatka domovní prohlídku. Pátrali hlavně po seznamu členů, který sejně nenašli. Když se Schatka přímo zeptali, kde seznam členů je, odpověděl, že ho nosí v hlavě. Prohlídka skončila bezvýsledně a nikdo nebyl zatčen.

23. září 1938 byla Československým rozhlasem vyhlášena mobilizace. Týkala se všech příslušníků československé armády do 40 let a ze starších těch, co měli speciální určovací lístek. Určovací lístky byly dodávány prostřednictvím městského úřadu už od července, nejvíce jich však bylo dodáno až v září.⁷

Po vyhlášení mobilizace se vojáci chystali k nastoupení vojenské služby u svých těles. Situace byla vážná, ale vojáci se těšili a cestou na nádraží si zpívali.

⁶) SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 89-91.

⁷) SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 94-95.

Už dva dny po vyhlášení mobilizace pochodovaly vyzbrojené útvary na jihomoravskou hranici. Židlochovicemi projížděl v noci 28. září oddíl jízdy. Podle přítomných lidí, kteří se tou dobou zúčastnili filmového představení v místním kině, nebylo jezdce skoro ani vidět. Bylo zataženo a město bylo zatemněno. Oddíl přijížděl od Blučiny a jel do Hrušovan. Vojáci mezi sebou skoro nemluvili, ozýval se pouze hlasitý klapot podkov o dlažbu.⁸

Mobilizace přinesla lidem mnoho komplikací. Jednou z nich byly i odvody koní. V Židlochovicích probíhaly odvody na prostranství před zámkem. Měly být předvedeny všechny neevidované koně. Odvedení koně se soustřeďovali na Tyršově ulici, každý den po skončení odvodů byli rozděleni a odváděni k příslušným útvarům.

Koně však využili i v Rajhradském mlýně, kam muselo být z Židlochovic dovedeno šest koní s třemi povozy.⁹

Další přípravy probíhaly na radnici, kde sestry Československého červeného kříže ve spolupráci s žákyněmi židlochovické pokračovací školy pod vedením učitelky Marie Ubelakrové připravovaly obvazy, tampony a jiný zdravotnický materiál pro frontu. Žákyně vyráběly ložní prádlo pro uprchlíky z pohraničí, hlavně z Hustopečí.

Bylo vydáno nařízení o odevzdání radiových přijímačů. Tím se mělo zabránit šíření propagandy rakousko-německých vysílačů. V Židlochovicích byly vysílače odevzdávány 29. září. Radiopřijímače byly uskladněny v sále hospodářské školy. Češi při odevzdávání nedělali problémy, ale Němci dávali hlasitě najevo svoji nespokojenost.¹⁰

29. září přišel z Prahy Antonín Flodrov, jednateli okresního osvětového sboru, dopis z ministerstva školství s nařízením, aby okamžitě nechal přestěhovat okresní obvodní knihovnu z Hustopečí do Židlochovic. Celá akce měla proběhnout co nejméně nápadně.

Antonín Flodr využil toho, že byli v hospodářské škole dočasně ubytováni vojáci. Od velitele si vypůjčil nákladní automobil a několik vojáků. Celé stěhování pak fakticky vedl odborný učitel Arnošt Ondrůj. V Hustopečích celá akce způsobila rozruch, protože se nikdo nedomníval, že by Hustopeče mohly být odtrženy od republiky.

V září byli v pohraničí hlášeni první zranění a mrtví. V důsledku toho vláda vyhlásila stanné právo a nechala znovu obsadit naše obranné linie. Na obsazování se jako

⁸ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 95.

⁹ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 101.

¹⁰ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 101-102.

v květnu významnou měrou podílely oddíly SOS. Ze Židlochovic odjela první skupina opět k mostu mezi Fröhlichovem a Novým Přerovem.

Druhého dne odjela další skupina nákladním autem přes Pohořelice do Novosedel. Situace byla tak napjatá, že celou cestu byl oddíl v pohotovosti s odjištěnými zbraněmi. Při odjezdu se s nimi přišli k četnické stanici rozloučit přátelé a známí. Oddíly SOS pak sloužily jako strážní služba na nových hranicích až do 26. října 1938, kdy byla stráž demobilizována.¹¹

3. Mnichov a jeho důsledky

29. září 1938 se v Mnichově sešli na konferenci zástupci Německa Adolf Hitler, Itálie Benito Mussolini, Anglie Neville Chamberlain a Francie Édouard Daladier. Jednalo se pouze o rozbití Československa. Chamberlain odmítl Benešovu žádost o účast. Jednání skončilo 30. září 1938 po půlnoci, podpisem dohody o připojení pohraničních oblastí Československa k Německu. Již od 1. října mělo dojít k vyklizení pohraničních oblastí a jejich obsazení německým vojskem. Dohoda potvrzovala i územní požadavky Polska na část Těšínska a Maďarska na jižní Slovensko. Dohoda vstoupila v platnost po podpisu zástupců čtyř velmocí bez ohledu na československé stanovisko. 30. září dopoledne vydala československá vláda prohlášení, že se podřizuje rozhodnutí učiněným v Mnichově.

Ve čtvrtek 6. října odpoledne ohlásil rozhlas rozhodnutí velvyslanecké komise v Berlíně, že pohraniční území se stanou majetkem Německé říše. V okolí Židlochovic se to týkalo Hustopečí, Vojkovic, Pohořelice a vzdálenější Břeclavi. V samotných Židlochovicích bylo německé obyvatelstvo v menšině, takže se jich okupace netýkala. Nejvíce však život ve městě ovlivnilo stěhování úřadů, obyvatel a gymnázia z Hustopečí.¹²

Hned 6. října začalo stěhování okresního úřadu, soudu, berní správy a berního úřadu. Věci okresního úřadu byly uloženy do zámku, pozemkové knihy a soudní akta u soudu a věci berního úřadu a berní správy na berním úřadu. Stěhování provedlo vojsko pomocí vojenských i soukromých nákladních automobilů.

¹¹ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 108.

¹² SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 111.

V Židlochovicích panovala pochmurná nálada. Lidé se přišli podívat na náměstí na projíždějící nákladní automobily se státním nebo soukromým majetkem, živě mezi sebou hovořili o vzniklé situaci, často kritizovali naše politiky a dokonce i prezidenta Beneše.

Další problém nastal s uskladněním nábytku vystěhovalců. Některé rodiny si jej schovaly v jiných obcích blíže Hustopečím, ale velký počet uprchlíků uschoval nábytek i v Židlochovicích. Zde byl umístěn všude tam, kde bylo místo pod střechem. Často se však stávalo, že nábytek zůstal složen venku na hranici katastru vystaven povětrnostním podmínkám a až druhý den nebo dokonce ještě později odvezen do některé z vesnic. Takto bylo poškozeno nebo dokonce zničeno mnoho kusů cenného nábytku. Majitelé akvárií byli nuceni vylít svá akvária i s rybičkami do příkopů.¹³

Pohraničí opouštěli někteří lidé ve spěchu, bez majetku. Při obsazování německou armádou docházelo k tomu, že německé vojsko čekalo před vesnicí, aby si místní Němci mohli vyřídit s Čechy své účty. Proto se lidé, kteří se báli pomsty, vraceli pro svůj majetek, až když byla vesnice řádně obsazena německým vojskem. V Hustopečích došlo k výtržnostem v noci na 8. října. Skupiny německých mladíků rozbíjely okna bytů českých úředníků, ale i jiných Čechů. Vedli je tzv. ordneři, označení na rukávech páskou s hákovým křížem.¹⁴

24. října zahájilo gymnázium vyučování zápisem žáků v sokolovně. Bylo zapsáno 338 žáků, z původních 433 zapsaných na začátku roku v Hustopečích. Některí studenti odešli na střední školy do Brna a do Hodonína. Avšak také židlochovičtí studenti, kteří doposud dojížděli do středních škol do Brna, přestoupili na gymnázium. Žáci byli rozděleni do osmi tříd. Vyučování probíhalo tak, že měšťanská škola měla vyučování dopoledne a gymnázium v těch samých učebnách odpoledne. Každý týden si školy vyučovací dobu mezi sebou vyměnily.

Vojkovice byly obsazeny 9. října 1938. Okupaci provedlo 156 mužů, kteří přijeli na 27 nákladních automobilech doprovázených třemi motocykly. Na okrajích Vojkovic byly umístěny dvě závory uzavírající cestu přes obec. První závora se nacházela před vjezdem na most do Vojkovic, druhá za poslední chalupu směrem na Holasice.¹⁵

Vojsko slavnostně projelo celou obcí a zastavilo se před obecním hostincem, kde je slavnostní řečí přivítal Ernst Schatek z Židlochovic. Po přivítání bylo vojsko pohoštěno v zahradě hostince, později se zde konala i taneční zábava. Na celou slavnost se přišli

¹³ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 113-115.

¹⁴ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 119.

¹⁵ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 106.

podívat i obyvatelé okolních obcí. Avšak později měli problém dostat se domů, protože závory na cestách již byly střeženy.

Obsazením Vojkovic se staly Židlochovice pohraničním městem. Hranice odpovídala hranici katastru. Byla přerušena silniční komunikace mezi Židlochovicemi a Brnem, železniční trať a dálkové kabelové vedení. Silniční spoj s Brnem byl nahrazen objížděkou přes Blučinu. Odbočka před Vojkovicemi na Blučinu však spadala do katastru Vojkovic, němečtí vojáci ale do provozu nijak nezasahovali a silnici nechali průjezdnou.¹⁶

Od března do listopadu se 1938 se v Židlochovicích zdržovala vojska československé armády. V březnu byl do Židlochovic přemístěn hraničářský prapor třetí roty číslo 11. Vojáci se ubytovali v hostinci u Czuppů, v Národním domě, v hostinci u Martinků, v cukrovaru, ve mlýně a v německé školce. Prapor odešel v září do Hrušovan.

Od 2. do 5. října, po ústupu z hranic, sídlil v Židlochovicích dělostřelecký oddíl. Dělostřelci si povídali s místními občany o kapitulaci. Hovořili především o demoralizačním účinku na vojsko a také o tom, s jakou neochotou vojáci opouštěli pohraničí.

Od 11. října měla v Židlochovicích strážní službu jedenáctá rota pěšího pluku Arko. Postarali se o rozmístění zátarasů. Skupina se v Židlochovicích zdržela do 23. listopadu.¹⁷

V říjnu a listopadu se v Židlochovicích soustředilo četnictvo na střežení státních hranic. Tuto činnost definitivně převzalo až 27. listopadu. 23. 12. byla u silnice směrem na Vojkovicice postavena strážní budka, kterou zapůjčil Tesař Vilém Vlček.

Na začátku roku 1939 bylo okleštěné Československo pod čím dál silnějším a patrnějším politickým vlivem a tlakem Německa. 2. ledna byla vydána obecním úřadem v Židlochovicích vyhláška o rozpuštění komunistické strany.

Bylo patrné stále větší napětí mezi Čechy a Slováky. Štvanice proti Čechům na Slovensku, hojně podporované vídeňským rozhlasem, vyústily v otevřené vyhánění českých zaměstnanců ze Slovenska. Ti pak odcházeli zpět do Čech.

V únoru museli státní zaměstnanci podávat úřadům oznámení o tom, že nemají Židovské předky. Lidé na vedoucích postech, kteří neměli svůj původ čistě arijský, museli svoji pozici opustit. Propagandu proti Židům a politikům zejména ze socialistických stran vedly fašistické noviny a noviny Jiřího Stříbrného.

¹⁶ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str.122.

¹⁷ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 187, 190.

12. března byl v celém Německu oslavován Heldentag. U nás byly oslavy také povoleny. Dále si mohli zájemci vyvěsit nacistické červené prapory s černým hákovým křížem v bílém poli. V Židlochovicích oslavy probíhaly také. Německé prapory vyvěsili Viktor Jeschek a Ernst Schatek.

Ernst Schatek společně s Arturem Heinrichem a Matějem Eckertem zorganizoval zájezd na slavnosti Heldentagu do Brna. Tito tři vedoucí byli v uniformách, ženy na sobě měly bílé punčochy.

Další den probíhaly nepokoje v okolních obcích. Zvláště v Modřicích, kde asi 200 mladíků vytlouklo okna továrny a v Rajhradě, kudy přes hranici prošlo asi 1600 mladíků mířících do Německa, aniž by se je někdo pokusil zadržet.

Německé noviny dál šířily smyšlené zprávy o německých obětech českého pronásledování a české nenávisti vůči Němcům.¹⁸

4. Židlochovice po vyhlášení protektorátu do roku 1942

4.1. Rok 1939

14. března byl v Bratislavě svolán zemský sněm, kde došlo k ohlášení, že Slovensko je samostatný stát. Téhož dne odjel prezident Dr. Emil Hácha s ministrem zahraničí do Berlína, zde mu dal Adolf Hitler k podpisu dokument, kterým Hácha žádal Hitlera, aby převzal nad Čechami ochranu a vytvořil protektorát.

15. března ráno prezident dokument podepsal. Na četnickou stanici v Židlochovicích někdo brzo ráno zavolal, že bud stát obsazován německým vojskem. Telefon převzal strážmistr Opršal. Ten ihned zprávu sdělil veliteli stanice, vrchnímu strážmistrovi Rudolfu Fejtovi a ostatním četníkům na stanici. Ti začali pálit tajné mobilizační rozkazy a spisy. Spisy se pálily i na jiných úřadech v Židlochovicích, protože správa se rychle rozletěla po celém městě. Lidé jednali v panice a při pálení dokumentů byly zničeny i ty, které měly zůstat zachovány.¹⁹

Německá menšina v Židlochovicích se sešla v německé školce, kde byly každému přiděleny úkoly, domluvené na předešlých schůzkách. Před Čechy se Němci zdravili zdviženou pravicí a hlasitým pozdravem „Heil Hitler“. Viktor Jeschek běžel na radnici, kde oznámil radničním zaměstnancům, že ho od teď musí poslouchat, cestou napomenul strážníka Josefa Klementa, který ho pozdravil salutováním, že musí zdravít zdviženou

¹⁸ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 181.

¹⁹ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 183.

pravicí. Městským strážníkům pak nařídil, aby organizovali jízdu vpravo, jak bylo německým zvykem. Jeschek celou dobu hovořil německy. Německá mládež roznášela z německé školky německé prapory, které pak visely na domech patřících německým rodinám. Místní Němci začali organizovat jízdu vpravo, hlavní stanoviště měli u mostu a u radnice. Majitel trafiky Robert Jung došel na železniční nádraží a chtěl, aby vyvěsili nacistický prapor. Přednosta mu řekl, že prapor na stanici nemá, a tak Jung došel do Vojkovic, kde prapor vypůjčil a donesl jej do Židlochovic.

Po osmé hodině byli do židlochovických úřadů dosazováni němečtí komisaři. Ti měli za úkol hlídat české úředníky. V Židlochovicích se tím mělo docílit dosazení místních Němců do vysokých úřednických funkcí a také chtěli mít pod kontrolou české úředníky. Úřadující náměstek starosty František Ruber předal městský úřad německému Františku Killingerovi, který pak vystupoval jako starostenský komisař. Poštovník Jurák byl na poště kontrolován svým podřízeným Johannem Sobolem. Ten dostal od místních ordnerů na ruku pásku s hákovým křížem. Jmenování do této funkce přihlížel Viktor Jeschek, Artur Heinrich a Hellmuth Pokorný. Do lékárny se jako komisař dostavil zvěrolékař Hugo Maly. U státních statků byl jako komisař schválen dosavadní vedoucí úředník Vladimír Vlček.²⁰

Na četnickou stanici přišli vrchní strážmistři ve výslužbě Josef Göttlicher, Edwin Sommer a štábní strážmistr Richard Fritsch a oznámili, že přebírají dozor nad celou četnickou stanicí. Komisař Killinger nechal vyhlásit první vyhlášky v němčině. Jedna se týkala, pod přísnými tresty, zákazu teroru z české strany proti vyvěšování německých praporů.

Z přijímačů se ozývaly české stanice pod německými názvy a hrály jen německé marše. Občas se ozval hlasatel a česky hlásil, že německá armáda obsazuje Čechy a Moravu a nesmí jí být kladen odpor v postupu. Vojsko nemělo podle rozhlasu opouštět ubikace a mělo počkat na další rozkazy.

Češi se již brzy ráno sešli na náměstí. Nikomu nebylo do řeči. Každý přemýšlel o budoucnosti. Hodně lidí začalo dělat zásoby potravin. Obchody byly od rána plné. Na odbyt šla především mouka, cukr, omastek a mýdlo.

16. března v podvečer přijelo do Židlochovic německé vojsko. Na náměstí je uvítal Ernst Schatek. Díky němu bylo vojsko ubytováno v obecní a měšťanské škole, i když mohlo být pohodlněji ubytováno ve čtyřech hostincích. Z obecní školy byly zabráný dvě

²⁰ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 183-185.

třídy a z měšťanské sedm z deseti tříd. Díky tomu byla znemožněna střídatá výuka gymnázia a měšťanské školy. U vchodů do škol stála stráž, a pokud si chtěli učitelé vzít ze školy nějaké pomůcky, byli doprovázeni vojáky až do kabinetů. V měšťanské škole si němečtí vojáci udělali z vystavených obrazů cvičné terče. Mnoho jich bylo poškozeno střelbou. Vojenská kuchyně a auta s proviantem byla zaparkována u kostela. Ještě v ten den se němečtí vojáci dostavili na četnickou stanici a zabavili všechny zbraně i náboje.²¹

Městský úřad dal vojákům k dispozici kancelář s telefonem. V devět hodin večer si sem nechal Ernst Schattek zavolat některé členy obecního zastupitelstva. Byli to Moric Gromus, Ferdinand Klein, Antonín Rýlich, Jaroslav Seitl, Antonín Coufalík a František Ryška. Na schůzku se z Němců dostavili František Killinger, Viktor Jeschek, a Böhm²², Schattek nakonec nepřišel. Z Brna se dostavil jakýsi německy mluvící muž. Ten členům zastupitelstva německy přečetl prohlášení, že se zastupitelé vzdávají své funkce. Většina z nich nerozuměla německy, a proto se jim celý text snažil vysvětlit lámanou češtinou. Důvodem rezignace měla být prohlášení, že podepsaní nemohou spolupracovat s Němci. Proti tomu se postavil Antonín Coufalík, který si dokonce na Killingerovi vymohl svědectví, že spolupráce Němců a Čechů byla vždy dobrá. Killinger mu to potvrdil, ale dál se zastupitelů nezastal a nechal je prohlášení podepsat. Coufalík i s ostatními rovněž pod nátlakem podepsali.

17. března brzy ráno se Antonín Coufalík dožadoval stažení své rezignace na okresním úřadě v Židlochovicích. Úředníci o ničem nevěděli, a tak ho poslali na obecní úřad. Coufalík dal vědět všem ostatním zastupitelům, kteří rezignaci podepsali, aby se k jeho žádosti o stažení rezignace připojili. O pár hodin později se na okresní úřad dostavil Jeschek s rezignacemi a žádal, aby byly žádosti ihned vyřízeny a aby do obecního zastupitelstva byli dosazeni noví němečtí členové. Okresní rada Novotný již byl o celé události informován a odmítl Jeschkovi vyhovět. 22. března rozhodl okresní úřad, že rezignace byla zbytečná, a proto ji zamítl.²³

Přesně v poledne téhož dne byla u zámku slavnostně vztyčena německá vlajka s hákovým křížem. Vztyčování se zúčastnili vojáci a zástupci všech českých úřadů v Židlochovicích. Velící důstojník německých vojáků si na tuto pro Němce slavnostní příležitost připravil projev, ve kterém prohlásil Židlochovice za německé a soustavně urážel Čechy.

²¹ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 186-187.

²² křestní jméno neuvedeno

²³ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str.188.

V odpoledních hodinách vyvíjeli Němci aktivitu v odstraňování českých nápisů z veřejných budov. Jeschek a Killinger se dostavili na nádraží a žádali o odstranění českého názvu. Neuspěli, protože o názvu musel rozhodnout odbor pro udržování trati. Komisař Sobol dal strhnout tabuli z pošty, ale protože neměl německy znějící náhradu, zůstala pošta několik dní bez označení.

S nadvládou Němců byl stanoven kurs marky vůči koruně 1: 10. Toho využívali němečtí vojáci, kteří lacino nakupovali u židlochovických obchodníků. Za jednu marku mohli dostat i čtyřicet rohlíků nebo půl kila masa. Vojáci často nakoupené zboží posílali do Říše svým rodinám a známým.

V pondělí 20. března obsadili jiní němečtí vojáci sokolovnu jako skladiště. Tím znemožnili provoz kina Olympia. Do konce týdne sál uvolnili, a tak se mohlo o víkendy 25. a 26. března promítat. 27. března přišel do Židlochovic další vojenský útvar. Většina vojáků se ubytovala v hostincích, ale část se opět nastěhovala do sokolovny. Tento oddíl se 3. dubna vystřídal s menším oddílem, který se bez vědomí obecního úřadu zase nastěhoval do sokolovny. Nadporučík posledního útvaru se chtěl nechat ubytovat na zámku v místnostech, které využíval při svém pobytu prezident Masaryk.²⁴

V této době již byly uvolněny místnosti v hostincích, kde se německé vojsko obvykle ubytovávalo. Proto Tomáš Kelbl, městský tajemník Antonín Kožoušek a Antonín Flodr byli požádáni nadporučíka, aby uvolnil sokolovnu pro promítání kina o Velikonocích a aby se přesunul se svými muži do místností v hostincích. Nadporučík, kterého doprovázel Ernst Schatek, slíbil, že sál uvolní. Došlo k tomu až 11. dubna po Velikonocích. Do sokolovny se však nastěhovali jiní němečtí vojáci, kteří obsadili sál i s přilehlými místnostmi, a tak znemožnili nejen promítání filmů, ale i tělocvik Sokola, gymnázia a měšťanské školy.

11. dubna odeslali Antonín Flodr a František Burian žádost zemskému úřadu v Brně, aby zařídili u příslušných německých úřadů uvolnění sálu v Židlochovicích. Žádost se sice nedočkala okamžitého vyřízení, ale později už nedocházelo k obsazení sokolovny.

Židlochovičtí Němci na rozdíl od Čechů německé vojáky podporovali. Zvali je do rodin a nechali se s nimi fotit. Vojáci jim za to vyprávěli o technických vymoženostech, které v říši vznikaly. Češi se jim vyhýbali.

²⁴ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 188-191.

Během celého roku 1939 se Češi potýkali s komplikacemi od německých úřadů. Do 31. května se musely na okresních úřadech ohlásit fungující spolky. Pokud se neohlásily, byly považovány za zaniklé. 1. srpna vyšlo nařízení o držení zbraní. Městský úřad v Židlochovicích ohlásil, že má v úschově čtyři vzduchovky a strážník František Plachý má ve službě pistoli s deseti náboji. 10. srpna se měly, podle nového výnosu nahlásit také lovecké, sečné a bodné zbraně. 16. srpna lidé odevzdávali zbraně i s náboji na městském úřadě v Židlochovicích. Lovecké zbraně si mohli nechat, flobertky, kterých bylo přihlášeno 22 kusů, se také vracely. Celkem bylo odevzdáno 31 bubínkových revolverů, 14 browningů, 4 pušky, 7 šavlí a 5 bodel.²⁵

Další nařízení se týkala rozpuštění legionářských spolků, přepsání českých orientačních tabulí na německo-české, změny poznávacích značek automobilů nebo změny podoby státní vlajky. Některá nařízení se zabývala i takovými podrobnostmi, jako zákazem zpěvu písně U našich kasáren, zákazem nošení trikolor a vlaječek, nošení typu oblíbené čepice prezidenta Masaryka, které se říkalo masaryčka a z odznaků byl povolen pouze odznak Národního souručenství.²⁶

23. října vyšel zákaz pořádání jakýchkoliv zábav, hodů, divadelních představení a jiných společenských akcí pro dny 27., 28. a 29. října. Jako důvod se udávaly obavy před nežádoucími projevy spjatými se zrušeným státním svátkem. Tento svátek byl zrušen vládním nařízením 18. září. Majitelům kin bylo nařízeno, aby nepromítali filmy s tematikou, která by obyvatele mohla popudit k demonstraci. Pod pohružkou trestu bylo zakázáno omezovat nebo přerušovat provoz v podnicích. Přesto docházelo k demonstracím a výtržnostem. Německo-české nápisy bývaly zamalovány červenou barvou a nebo poškozeny tak, aby byly nečitelné. I v Židlochovicích došlo k přejmenování ulic a částí města. Proto městský úřad z obav před demonstracemi nebo poškozením orientačních tabulí vydal 31. října vyhlášku, která demonstrace a výtržnosti zakazovala a hrozila přísnými tresty v případě porušení.²⁷

Němci dávali jasně najevo svoji nadvládu. Jejich sebevědomí ještě stouplo po té, co 17. března přijel do Brna Adolf Hitler. Tato návštěva způsobila masové poněmčování Židlochovic. Náměstí bylo přejmenováno na Adolf Hitler Plaz, ordneři roznášeli do obchodů cedulky s nápisy Arisches Geschäft a nařizovali, že se obchodníci musí se

²⁵ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 203-204.

²⁶ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 209-210.

²⁷ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 205-206.

zákazníky bavit německy. Ti, kteří německy neuměli, si museli vzít tlumočnický. Také je nutili zdravit zdviženou pravicí.

26. března byl Němci v Židlochovicích ohlášen Eintopf Gericht. Němci nechali v domě německých hasičů ve vojenských kuchyních uvařit guláš. Na náměstí byly postaveny židle i stoly a tady si každý mohl sníst svoji porci guláše. Tato akce byla určena i pro Čechy, kteří se tu také ukázali. Akci měl za úkol vyfotit fotograf Josef Menšík. Udělal celkem tři snímky. Ernst Schatek mu pak vytkl, že fotografoval jen v okamžiku, když tam bylo nejméně lidí.

V červnu se v parku konala německá slavnost slunovratu. Zúčastnili se jí také Němci z Vojkovic. Němci byli oblečeni do německých uniforem, pokud nějakou vlastnili. Slavnost se protáhla do noci a v parku došlo k zničení mramorové tabulky označující lípu prezidenta Masaryka.

Důsledkem vytvoření protektorátu bylo také zrušení politických stran a vytvoření jedné po vzoru říše. Tak vznikla strana Národního souručenství. Jejím představitelem byl prezident Dr. Emil Hácha, který jmenoval 21. března padesátičlenný ústřední výbor. Jejím předsedou se stal Adolf Hrubý. Ten vydal 1. dubna rozhodnutí, díky kterému byli jmenováni vedoucí krajů a okresů. V židlochovickém okrese se jím stal Jan Šmíd.

23. dubna proběhl nábor do Národního souručenství. Při náboru byly Židlochovice rozděleny na pět náborových částí. Nábor byl chápán jako sčítání českých mužů starších 21 let. Přihlášku odmítlo podat jen několik nacistů, kteří straně nevěřili. Do Národního souručenství se nakonec přihlásilo 98,4% z celkového počtu možných uchazečů.

V květnu byl vydán odznak Národního souručenství. Vypadal jako štít, rozdělený na dvě poloviny, levá byla bílá, pravá červená, štít dělil příčný modrý pás, který obsahoval písmena N a S. Na jeho horní straně byl nápis vlasti zdar. Tento štítek začali lidé brzy nosit opačně, a pak písmena v opačném pořadí znamenala smrt Němcům. Mnoho lidí za to bylo zatčeno.²⁸

Prvním tajemníkem Národního souručenství v Židlochovicích byl Jiří Nesvadba. Národní souručenství začalo brzy organizovat i mládež, náčelníkem mládeže byl jmenován Alois Figlovský. Do mládeže Národního souručenství byli přijímáni členové od 17 do 24 let bez rozdílu pohlaví. Školy dostaly pokyn, aby vstup mládeže podporovaly.²⁹

²⁹ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 210.

27. srpna pořádala mládež NS v Národním domě taneční zábavu. Alois Figlovský musel podepsat, že osobně zodpovídá za jakékoli porušení pořádku, obzvláště politicky zaměřené projevy. Po této zábavě Alois Figlovský rezignoval na svoji funkci.

V průběhu roku 1939 se mnoho do té doby českých rodin začalo hlásit k německé národnosti. Například rodina Antonína Krupici a rodina Otty Bodného. Oba dva se již v dubnu roku 1939 vydali na práci do Německa a jejich manželky se obrátily na obec s žádostí o vyplácení zálohy do doby, než jejich manželé začnou posílat vydělané peníze. Vyplácení zálohy bylo ale brzy zastaveno, a tak se obě ženy obrátily na Ernsta Schatka, aby bylo vyplácení opět povoleno. Ten svolil, ale pod podmínkou, že se obě rodiny přidají k německé národnosti a budou posílat děti do německé školy.

10. prosince zažádal Ernst Schatek o zřízení německé knihovny v Židlochovicích. Německý zástupce pak na obci požadoval zpětné vyplácení poplatků na provoz knihovny za uplynulých dvacet let, po 250 korunách za rok. Obecní zastupitelstvo nakonec svolilo k uvolnění částky 3000 korun s tím, že pokud se zlepší obecní finanční situace, bude příspěvek na novou knihovnu ještě navýšen.³⁰

4.2. Rok 1940

Dominantní postavení Němců bylo patrné i v roce 1940. Snažili se, aby z veřejného života zmizelo vše, co by mohlo připomínat naši dřívější samostatnost. Například z uniforem obecních policistů byly odstraněny všechny znaky odznaky a emblémy. Dále zakázali užívání termínu „státní“ v úřadech a orgánech vládní policie v jakémkoliv spojení. Při vyvěšování vlajek mohla být protektorátní vlajka vyvěšena pouze zároveň s říšskou vlajkou a to tak, že protektorátní vlajka směla být umístěna vždy pouze vlevo. Koncem ledna vyšlo nařízení o odstranění a zničení bust prezidenta Beneše. Na 20. dubna vydala vláda výzvu k oslavám narozenin Adolfa Hitlera. Protože se předpokládalo, že by u nás veřejné oslavy neměly kladnější odezvu, byly nařízeny slavnostní vzpomínky na všech českých školách.³¹

V Židlochovicích probíhaly také sbírky na německý červený kříž. Vybralo se 5951 korun. Také byl zřízen v německé škole letní tábor pro děti Hitler Jungend. Mezi

³⁰ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 216.

³¹ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 299.

německými dětmi bylo i hodně českých. Členové denně pochodovali městem a zpívali nacistické písně.

Rok 1940 přinesl i další germanizaci. Výnosem okresního úřadu, který jednal podle směrnic ministerstva, byla nařízena kontrola všech nápisů a označení, které měly být dvojjazyčné. Zvláštní pozornost byla věnována tabulím na okresních silnicích, označujících začátky obce. Tyto tabule měly být žlutočerné s německo - českým názvem obce. Ověřovalo se, jestli německé názvy souhlasí s úředním označením obcí. V Židlochovicích tomu tak nebylo, a tak tabule musely být opraveny.³²

23. června okresní úřad v Židlochovicích sdělil, že se na veřejnosti stále vyskytuje množství plakátů, štítů, vývěsních skříní a jiných znaků, které nesou symboly neodpovídající současnému státoprávnímu uspořádání. S nařízením byly seznámeny všechny matriční úřady včetně živnostníků. Do 1. července měli všichni povinnost oznámit na obecním úřadě, že změny byly provedeny.

Již od začátku války se Němci snažili získat převahu na radnici. Předchozí pokus, kdy byla členům zastupitelstva nařízena demise, nevyšel. Nyní však měli Němci na radnici pevné postavení a byly plněny jak jejich požadavky, které se většinou týkaly jazykových změn, tak i jejich přání. Nikdo si nedovolil Němcům odporovat. Starosta Jan Přichystal dokonce při zasedání zastupitelstva nejdříve zvlášť německy oslovoval německé zastupitele i navzdory tomu, že se schůze zúčastnil mimo českých pouze jeden německý zastupitel. 3. října došlo z rozhodnutí zemského úřadu v Brně k rozpuštění židlochovického zastupitelstva a jmenování vládního komisaře. Tentýž den dosavadní starosta Jan Přichystal předal správu města Viktoru Jeschkovi. Jmenování bylo spojeno s uspořádáním slavnosti, které se museli zúčastnit zástupci všech úřadů a škol v Židlochovicích. Na slavnost se přijeli podívat také zástupci z brněnských úřadů, například hejtman okresu Brno – venkov Dr. Hovůrka. Slavnostní řečník pak prohlásil Židlochovice na věčné časy za německé.³³

Po jmenování Viktora Jeschka nastaly změny. Týkaly se ve fungování radnice. Radnice komunikovala s českými občany německo - česky a německými pouze německy. Všechny úřední knihy byly od té doby vedeny pouze v němčině.³⁴ Viktor Jeschek využíval každou příležitost k tomu, aby mohl oslabit vliv Čechů v Židlochovicích, zasloužil se

³² SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 366.

³³ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 381.

³⁴ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 381.

o přeložení okresního úřadu ze Židlochovic a o to, aby kino Olympia připadlo Němcům a zařídil i konec působení Domova okresní péče o mládež v Židlochovicích.³⁵

4.3. Rok 1941

Začátek roku 1941 přinesl nové události. Do funkce zastupujícího protektora byl jmenován Reinhard Heydrich. S jeho nástupem je spjato utužení režimu, kdy došlo k vyhlášení stanného práva, trvajícím až do 20. ledna 1942, došlo k zatýkání a popravám nepohodlných osob a narušení činnosti odbojových organizací.³⁶

Na 15. března byla nařízena oslava výročí vzniku protektorátu, ve školách se přednášel projev o moudrém rozhodnutí Emila Háchy, že požádal o „ochranu“ Velkoněmeckou říši. Židé měli zakázáno vyvěšovat vlajky.³⁷

Znovu se konal Eintopfgericht, jídlo z jednoho hrnce, tentokrát ne na náměstí, ale v domě č. 102, který Němci používali jako místo ke schůzím a podobně. Po říšském vzoru jej natřeli na hnědo. Do oslav narozenin Adolfa Hitlera 20. dubna si Němci Čechy nedovolili nutit. Situace byla vyřešena jen přečtením projevu studentům.

Svátek prvního máje byl ovlivněn nařízením okresního úřadu Klobouk u Brna. Bylo zakázáno pořádat jakékoliv oslavy, které by mohly připomínat oslavy svátku 1. května. Policie měla zamezit vylepování letáčků, případně malování hesel a podobně.

Obavy mezi Němci způsoboval 28. říjen. Ministerstvo školství upozorňovalo vedení škol, aby před 28. říjnem věnovala zvýšenou pozornost konverzacím studentů a zjistila, jestli neplánují demonstrace případně jiné agitace. Nedošlo však k žádným konfliktům.

17. května znečistil neznámý pachatel kliku a práh dveří domu č. 152 na náměstí, ve kterém bydlel Viktor Jeschek. Brzy ráno se o všem dozvěděl strážník František Plachý. Pověřil metaře Josefa Matouška, aby dveře i práh vyčistil. Ten však práci odbyl a vše se doneslo k Viktoru Jeschkovi prostřednictvím jeho služby Anny Pacasové, protože se ráno o špatně umytou kliku ušpinila. Viktor Jeschek šel na strážnici a vynadal Františkovi Plachému za to, že nedokázal ve službě zabránit tomuto činu. Pátrání po pachateli bylo marné.³⁸

³⁵ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 434.

³⁶ Harna, J., Fišer, R.: Dějiny českých zemí II, 1998, str. 188.

³⁷ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 423.

³⁸ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 437.

25. května byla potopena největší německá válečná loď Bismark, což vyvolalo u Čechů radost. V Židlochovicích měli Němci mezi českými obyvateli špehy. Věděli o radosti z potopené lodi i škodolibosti z toho, že se nenašel ten, kdo pošpinil Viktoru Jeschkovi dveře.

Proto přední židlochovičtí němečtí představitelé sestavili seznam nepohodlných význačných českých osobností v Židlochovicích. Důvodem výběru byla jejich nepohodlnost a v některých případech i pomsta. 29. května v 16 hodin přijeli na četnickou stanici tři muži z gestapa.

Měli seznam sedmnácti lidí, které požadovali předvést na četnickou stanici. Na seznamu byli učitel ve výslužbě Antonín Coufalík, ředitel měšťanské školy Antonín Flodr, obchodník Karel Hejtmánek, obchodník František Hašek, poštovní Petr Jurák, autodopravce Otto Kafka, zahradník Jaroslav Kouřil, výrobce Václav Krátký, ředitel cukrovaru František Kupka, bývalý člen pohraniční stráže Pavel Kůsa, soudní revident Jan Novotný, odborný učitel Arnošt Ondrůj, řezník František Povolný, správce městské spořitelny Antonín Šrol, ředitel okresní zemědělské pokladny Josef Záleský, obchodník Josef Žák a zámecký zahradník Václav Fišer. Mezitím, co četníci vyjeli na kolech k lidem na seznamu, se příslušníci gestapa jeli posilnit do Národního domu. Auto zaparkovali do průjezdu, aby nebylo nápadné. Od 19 hodin se začali na četnické stanici scházet svolaní lidé. Od četníka Klobáasy a strážmistra Josefa Poláka se dozvěděli, že jsou zde na příkaz gestapa. Ti se dostavili v osm hodin večer v doprovodu Viktora Jeschka a Rudolfa Hanaka. Po kontrole všech přítomných bylo zadrženým sděleno, že se chovají k Němcům neuctivě. Prý to bylo jasně vidět v posledním období, kdy neskrývali radost z potopení Bismarku a vše vyvrcholilo tím, že Viktoru Jeschkovi byly pošpiněny dveře. Nakonec příslušník gestapa prohlásil, že zadržení budou převezeni do koncentračního tábora, dokud se nezmění myšlení českého obyvatelstva v Židlochovicích.³⁹

Na noc byli zadržení pod dozorem četníků přemístěni do věznice okresního soudu v Židlochovicích. Ve vězení je převzal správce věznice Ondřej Milko, který se pak po dobu jejich pobytu staral o co nejpříjemnější podmínky uvězněných.

Zpráva o zatčení se rychle rozšířila po městě. Ještě ten večer přišli příbuzní do vězení a donesli uvězněným oblečení a jídlo. Ondřej Milko vězňům všechny věci ochotně předal. Druhý den 30. května byli vězni převezeni do Brna. Ještě ráno byl propuštěn Anotonín Šrol, protože ho Viktor Jeschek potřeboval na práci ve spořitelně. Místo něj byl

³⁹ SOkA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 438-439.

zatčen holičský pomocník Bohumil Domes. Eskortu, které velel strážmistr Vavřín Klobása, tvořili ještě čtyři četníci. Dále na eskortu dohlížel velitel četnické stanice Alois Řezáč – Rotter. Vrátil se předčasně z dovolené, jen aby mohl být svědkem transportu českých spoluobčanů do Brna. Cesta probíhala bez problémů. Na vlakové nádraží celou skupinu doprovázeli příbuzní a mnoho dalších lidí. Na nádraží se směli vězni rozloučit s rodinami. Ještě ve vlaku do Hrušovan a do Brna posílali po četnicích vzkazy a nepotřebné předměty, jako pera, nože a hodinky.⁴⁰

Nakonec byli dopraveni do policejní věznice Pod kaštany v Brně. Zde došlo k výslechu, k zařazení do kartotéky, vězni odevzdali osobní věci a byli odvedeni do baráku. Za celých šest týdnů věznění byli vězni vystaveni těžké práci a nedostatku potravin, proto se domů vrátili bledí, hubení a zesláblí. Při propouštění podepsali prohlášení, že odchází v dobrém stavu, bylo s nimi zacházeno slušně a že to, co v táboře viděli, nebudou nikde prezentovat.

31. července byli Arnošt Ondrůj a Antonín Flodr znovu předvoláni na gestapo. Domnívali se, že budou znovu zatčeni, tak si s sebou vzali kufříky s oblečením. V Brně jim byly na právnické fakultě, sídlu gestapa, doručeny dekrety zemské školní rady, která je oba předběžně suspendovala a plat jim byl snížen na polovinu. Suspendování bylo zrušeno Antonínu Flodrovi v listopadu a Arnoštu Ondrůjovi v prosinci téhož roku. Arnošt Ondrůj byl však přeložen z Židlochovic do Rajhradu jako „v Židlochovicích nežádoucí“. Okresní školní výbor v Kloboukách u Brna dostal od zemské školní rady příkaz, aby Flodr a Ondrůj nebyli na stejné škole. Za příkazem stál Ernst Schatek, který byl již dříve odvolán do Prahy.⁴¹

Druhé zatýkání proběhlo 2. září 1941, kdy do Židlochovic přijeli dva členové gestapa se seznamem dvanácti lidí určených k zatčení. Byli to obchodník Karel Hejtmánek, krejčí Alois Hladký, student Miloslav Kremer, elektrikář cukrovaru Petr Dohnal, chemik cukrovaru ing. Václav Kotek, zubní technik Jan Vitula, učitel obecné školy Antonín Chocholáč, advokát JUDr Jan Dezort, instalatér František Svačina a tesař Jan Hlaváček starší. Františka Svačinu a Jana Hlaváčka četníci doma nezastihli. Na stanici byly předvedeným ukázány dva lísky. Oba byly psané hůlkovým písmem. Jeden byl adresován Rudolfu Hanakovi s doporučením, aby si brzy našel vrbu, že bude viset, ten

⁴⁰ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 440.

⁴¹ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 442.

druhý, se stejným textem, náležel německému obchodníku Grimmovi, vedoucímu obchodu s ovocem a zeleninou ve dvoře hostince U zlatého lva č. 31 v Židlochovicích.⁴²

Výslech probíhal hromadně. Všichni prohlásili, že o lístcích nic neví. Příslušník gestapa jim pak oznámil, že budou umístěni do koncentračního tábora. Před odvezením však JUDr. Dezort prohlásil, že má krátce po operaci kýly a Antonín Chocholáč trval na tom, aby o jeho uvěznění byl informován Ernst Schatek. Tito dva židlochovičtí občané byli propuštěni a nahrazeni holičem Františkem Přichystalem a restaurátorem Vojtěchem Malenovským.

Všichni pak byli odvezeni až na Františka Svačinu a Jana Hlaváčka do věznice Pod Kaštany v Brně. Ještě v Židlochovicích Jan Vitula prohlásil, že dal několika pacientům do navrtaných zubů arsenové vložky a pokud tyto vložky nebudou včas vyjmuty, mohlo by to pro jeho pacienty mít za následek smrt. Mezi jeho pacienty patřili i členové židlochovické Hitler Jugend. Přesto byl Jan Vitula odvezen do Brna, ale druhý den ho zavolali k výslechu, kde byl nucen psát hůlkovým písmem, aby mohlo být porovnáno jeho písmo s písmem na lístcích, které jim byly předloženy při prvním výslechu. Ještě ten den byl propuštěn a vrátil se domů.⁴³

František Svačina byl v době zatýkání v Nosislavi. V noci se vrátil domů pro osobní věci a do 9. září se skrýval u známého Ing. Šimůnka. 9. září se udal gestapu a do týdne byl přidán k ostatním zatčeným ze Židlochovic.

Jan Hlaváček odjel ráno 2. září do Žďáru nakupovat dřevo. V Židlochovicích nebyl zastížen, ale jeho manželka oznámila, že neví, kde se nachází její manžel, ale že se nevrátí nijak brzy, protože si s sebou vzal na cesty dvoje šaty. Ještě ten den se za Janem Hlaváčem vydal jeho synovec Jiří Paur, který svého strýce zastihl ve Valašském Meziříčí a mohl ho varovat. Jan Hlaváček se pak skrýval v okolí Velké Bíteše. Od známých se dozvěděl, že na něj byl vydán zatykač. Nakonec se vrátil do Valašského Meziříčí, kde se ukrýval u zemědělce Antonína Babáka, který měl svoji usedlost mezi poli za městem. 7. prosince se vrátil v doprovodu svého synovce domů. Místní četnictvo o něm vědělo, ale na příkaz vrchního strážmistra Karla Hofstädtra se záležitostí nezabývalo.

10. září zemřel Aloisi Hladkému otec. Manžela Aloise Hladkého požádala o to, aby se mohl její manžel zúčastnit pohřbu. Díky projevené snaze velitele četnické stanice Karla Hofstädtra byl Alois Hladký plně propuštěn a na pohřeb se dostavil včas.⁴⁴

⁴² SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 443.

⁴³ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 444.

⁴⁴ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 446.

Ostatní byli vězněni do 14. října. Někteří z nich stali svědky poprav v Kounicových kolejích v Brně. 14. října byli všichni znovu vyslýcháni kvůli lístkům s hůlkovým písmem, pak podepsali prohlášení a byli propuštěni.

28. září bylo v některých částech protektorátu vyhlášeno stanné právo. Ještě týž den proběhly v Brně další popravy. 30. září přijelo po půlnoci do Židlochovic opět gestapo. Byl zatčen okresní lékař dr. Jaroslav Simandl, Antotnín Flodr a učitele Josef Jakob. Všichni tři byli odvezeni do Kounicových kolejí, kde byli fotografováni, byly jim sejmuty otisky prstů a nakonec je umístili do cely. 26. listopadu byli Antonín Flodr a Josef Jakob předvedeni k výslechu, kde jim bylo komisařem oznámeno, že byli označeni duchovními otci jakési skupiny. Oba obvinění odmítli. Byli vyslýcháni každý zvlášť, německy a bez tlumočnicka. 1. prosince jim bylo oznámeno, že půjdou domů. Od komisaře se dozvěděli, že si jejich výpovědi ověřoval a zjistil, že jsou pravdivé. Poté je propustil.⁴⁵

MUDr. Jaroslav Simandl byl propuštěn 11. listopadu bez jakéhokoliv výslechu. Viktor Jeschek pak zařídil, aby se co nejrychleji odstěhoval ze Židlochovic. Jaroslav Simandl se pak přestěhoval do Klobouk u Brna.⁴⁶

4.4. Rok 1942

V roce 1942 se také stalo mnoho významných událostí. Německá vojska utrpěla několik velkých porážek na všech frontách. 20. ledna bylo vyhláškou zrušeno stanné právo. Vyhlášku podepsal Reinhard Heydrich.

Nový teror byl rozpoután pod přímým vedením Karla Hermana Franka od 27. května do 3. července, kdy bylo v důsledku úspěšného atentátu na Reinharda Heydricha vyhlášeno druhé stanné právo.⁴⁷

Už za Heydrichovy vlády existovala snaha potříit ilegální odbojovou organizaci Obrana národa. Původně se jednalo o čistě vojenskou organizaci, která vznikla ze středisek branné výchovy. Na Jižní Moravě organizoval střediska kapitán Jansa z Hodonína. Při likvidaci branné výchovy v roce 1939 došlo k tajné schůzi kapitána Jansy a několika příslušníků branné výchovy a byly položeny základy nelegální odbojové organizace Obrany národa. Vedoucím branné výchovy na Židlochovicu byl Ing. Blahoslav Čermák. Byl to komisař vysoké školy zemědělské a správce školního

⁴⁵ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 453.

⁴⁶ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 454.

⁴⁷ Harna, J., Fišer, R.: Dějiny českých zemí II, 1998, str. 189.

statku v Žabčicích. Zůstal i nadále vedoucím skupiny a navazoval přímo na kapitána Jansu.

Židlochovickou skupinu vedl JUDr. František Čermák, styky se skupinou v Kloboukách u Brna navázal ředitel hospodářské školy v Židlochovicích Ing. František Boleloucký. Později byl spojkou mezi Židlochovickými a Klobouky Josef Jakob.

10. – 13. března byla gestapem zatčena skupina působící v Kloboukách u Brna. Po této události bylo všem jasné, že odbojová organizace je prozrazena a u židlochovických členů narůstaly obavy.

13. dubna byl gestapem do Brna předvolán Ing. František Boleloucký a zpět se již nevrátil. Blahoslav Čermák byl zatčen o den později v Žabčicích. K dalšímu zatýkání došlo 8. května, kdy byl zatčen Antonín Šrol, JUDr. František Čermák a Josef Jakob. Šrol nebyl na žádné schůzi organizace, které se pravidelně konaly v hospodářské škole a poté co to ostatní přítomní potvrdili, byl po týdnu 15. května propuštěn.⁴⁸

Ostatní zatčení byli podrobení krutým výslechům, nejvíce trpěl JUDr. František Čermák, protože byl považován za vůdce celé skupiny. Celá skupina byla souzena stanným soudem 21. června 1942. Všichni byli odsouzeni k trestu smrti a popraveni v Kounicových kolejích. Ing. Blahoslav Čermák byl popraven o den později.⁴⁹

V následujících dnech byly provedeny persekuce u popravených a byl zabaven jejich osobní majetek.

18. září přijelo do Židlochovic opět gestapo. Byli zatčeni manželka výrobce sodovek Marie Krátká, laborant Albert Domes a rolník Karel Franz. O těchto třech lidech byly zmínky ve vyšetřovacích spisech popravených židlochovských občanů. Marie Krátká byla uvězněna ve vězení na Cejlu a Albert Domes s Karlem Francem byli uvězněni v Kounicových kolejích.⁵⁰

Během celého roku 1942 se projevovala sílicí germanizace. Kromě poněmčování českých rodin byly do Židlochovic lákány i německé rodiny. V Židlochovickém okrese se usadilo 640 Němců převážně z Besarábie. Přimo v Židlochovicích se usadila pouze jedna devítičlenná německá rodina.

Dalším germanizačním krokem bylo poněmčení názvů polních tratí a přejmenování ulic. Přejmenování oznamovala vyhláška vládního komisaře Viktora Jeschka. U polních tratí se německé označení nelišilo od označení před rokem 1918. Názvy ulic, které byly

⁴⁸ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 567.

⁴⁹ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 568.

⁵⁰ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 577.

pojmenované po slavných českých osobnostech, byly většinou nahrazeny německými, tak se například ulice Tyršova změnila na ulici Goethovu. Ostatní ulice byly také poněmčeny. Nárožní smaltové tabule byly upraveny tak, aby na nich nápisy byly napsány německo – česky.

Posledním činem, kterým Němci získali definitivně převahu nad kulturním životem, bylo zrušení českého kina Olympia vypovězením licence k užívání budovy a zavedením kina Viktoria v té samé budově. Hlavní zásluhu na celé záležitosti měl Viktor Jeschek a Rudolf Hanak. První slavnostní představení proběhlo 7. září 1941.

5. Židlochovští Židé od roku 1939-1943

Po okupaci 15. března 1939 začalo u nás otevřené pronásledování Židů. Také v Židlochovicích se nacházeli Židé. Jednalo se především o tři německé rodiny, Burianovi, Kosinovi a Steinerovi. I když se konfliktní situace vyhrotily díky německým nařízením až v roce 1940, už v roce 1939 dávali Němci najevo svoji převahu.⁵¹

Těsně po okupaci byli ustanoveni správci do židovských obchodů, které se v Židlochovicích vyskytovaly. 5. června 1939 požádal okresní úřad v Židlochovicích městský úřad, aby zjistil, jestli správci židovského majetku jsou ariji.

Mnohá z dalších nařízeních už byla ryze diskriminačních. Do 31. července 1939 byli Židé povinni provést soupis majetku. Týkalo se to hlavně kožichů, turistické výstroje, bot, hudebních nástrojů, prádla, postříbřeného nádobí a šperků. Celou akci mělo na starosti gestapo prostřednictvím židovské náboženské obce, kterou v Židlochovicích vedl Richard Burian. Po tomto soupisu byli Židé nuceni zabalit určitou část majetku a odeslat jej do Brna. V září vyšlo nařízení, že Židé nesmějí být členy civilní protiletectvé ochrany.⁵²

V dubnu 1940 byl pro Židy vydán zákaz nákupu, prodeje a zastavování zlata, stříbra, platiny, drahokamů, perel, uměleckých předmětů a sbírek cennějších než 100 000 korun. Od 15. června 1940 byly prováděny kontroly, aby se Židé nemohli podílet na podomním obchodu. 19. února byl v Židlochovicích proveden soupis zemědělského majetku.

Židé byli nuceni nechat označit své cestovní doklady a legitimace písmenem J. Na příkaz německých úřadů byl proveden soupis židovského obyvatelstva. 25. června 1940 oznámil městský úřad v Židlochovicích, že je zde k trvalému pobytu přihlášeno 13 Židů.

⁵¹ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 95-96.

⁵² SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 123.

Protektorátním úředníkům byl zakázán s Židy styk. Židé také nesměli být čestnými občany obcí. V Židlochovicích byl ze seznamu čestných obyvatel škrtnut Dr. Josef Redlich. Od 29. října bylo zakázáno Židům měnit bydliště a přechodně se vzdalovat z okresu.⁵³

V roce 1941 byly vydány nové předpisy ještě více omezující židovské obyvatele. Byla stanovena zvláštní doba pro návštěvu úřadů a nákupů v obchodech. Židé téměř nesměli používat hromadnou dopravu. V Židlochovicích určil komisař Viktor Jeschek úřední hodiny pro Židy od 8 do 9 hodin. Zemským úřadem v Brně bylo rozhodnuto, že Židé smí nakupovat v řeznických obchodech jen mezi 15 a 17 hodinou. V pátek se jim maso nesmělo prodávat vůbec. Židé měli zakázáno nakupovat v arijských obchodech, zákaz se vztahoval i na arijské služebnictvo, které do obchodů Židé posílali nakupovat. Mělo se tím zamezit styku arijského obyvatelstva s židovským. Židé také nesměli vstupovat do veřejných místností. Tyto místnosti musely být jasně označeny. V ostatních veřejných místnostech se směli zdržovat jen do 8 hodin večer. Také nesměli navštěvovat večerní zábavní podniky. Automobily směli používat je s povolením policejního úřadu, který jim dovolil opouštět bydliště. Nesměli používat autobusy, drožky a taxíky.⁵⁴

Od 19. září 1941 začala platit vyhláška o zřetelném označení Židů. Označení tvořila žlutá látková šesticípá hvězda, ve které bylo napsáno Jude. Muselo se nosit na levé straně prsou a muselo být viditelné a pevně přišité. Označení se nevztahovalo na Židy žijící ve smíšeném manželství, pokud měli potomky, kteří neměli židovské vyznání a manželství stále trvalo.⁵⁵

Další omezení byla vydána i v roce 1942. 22. ledna bylo židlochovským řezníkům pomocí oběžníku sděleno, že podle vládního nařízení je zakázáno prodávat Židům vepřové maso. 29. února ukládalo další nařízení, že označení šesticípou hvězdou s nápisem Jude se vztahuje i na slovanské, chorvatské a rumunské Židy. Označení museli Židé podle policejního nařízení nosit všude tam, kde může Žid potkat osobu, která nepatří k jeho domácnosti.

26. února bylo Židům vyhláškou zakázáno používání prádelen a mandloven. Trestem za porušení byla pokuta od 10 do 5000 korun, nebo od 12 hodin do 14 dnů vězení. Židů se také netýkalo nařízení z 20. února o nuceném zdobení oken bytů a domů prapory a vlajkami.

⁵³ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str.161.

⁵⁴ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 162.

⁵⁵ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str.187-189.

Richard Burian měl na náměstí Svobody v domě č. 156 obchod s textiliemi. 18. března 1939 přišli do obchodu komisaři Jan Wessely a Sittauer a zakázali Richardu Burianovi volně disponovat obchodem. Hotovost z pokladny denně odebírali sami a ukládali je do banky. Díky tomu, že měl Richard Burian úvěr v Legiobance, který byl podezřele rychle splácen a nebyly z něj vybírány peníze na nákup zboží, zjistila banka, že v obchodě už skoro žádné zboží není. Proto zařídila, aby byli oba komisaři z obchodu odvoláni. Richard Burian získal opět kontrolu nad svým obchodem a jen díky vlastnímu úsilí a dobrým vztahům s dodavateli se mu podařilo obchod znovu zaplnit zbožím. Koncem roku 1939 měl Richard Burian pět zaměstnanců. Byli to Kateřina Měřínská, Anna Škorpíková, Jiří Zahradka, Eduard Janák a Antonín Buchta.⁵⁶

V únoru byl Schatkem a Rudolfem Hanakem do obchodu Richarda Buriana dosazen nový správce Manfred Leittnecker. Poté, co nastoupil, zakázal Burianovým vstup do obchodu. Richardu Burianovi pak platil 1200 korun měsíčně na výživu. V červenci dal Leittnecker Buriana zavřít. Jako důvod uvedl jeho nespolehlivost, a také to, že do jeho bytu chodí lidé nežidovského původu. Židé se totiž nesměli scházet s nežidy. Richarda Buriana odvezlo gestapo do Brna. Uvěznili ho na Špilberku. Tady byl donucen pracovat na úpravě cest, i když byl po operaci. Když při práci vysílením omdlel, byl odvezen do nemocnice a po šesti týdnech byl propuštěn na svobodu. Musel se ale denně hlásit na četnické stanici v Židlochovicích a město nesměl opustit.⁵⁷

Poté co v roce 1943 narukoval Manfred Leittnecker na vojnu, převzal obchod Richarda Buriana Blumeier⁵⁸, který denně dojížděl z Brna. Od 20. července 1943 převzali Burianův obchod váleční invalidé Wilhelm Exel a Renth⁵⁹.

Také Alfred Steiner měl obchod na Náměstí Svobody v domě č.27. Byl to obchod s koloniálním zbožím. Jako věrný správce sem byl na podzim dosazen Rudolf Hanak, švagr Ernsta Schatka. Rudolf Hanak zabavil Steinerovi jeho osobní auto.

Alfred Steiner měl dva syny. Otto Steiner obdržel 23. dubna 1940 vysvědčení zachovalosti. Díky tomu mohl odcestovat za hranice a usadit se v Teheránu. Jeho bratr Julius odcestoval do Šanghaje.⁶⁰

Maxmilián Kosina byl považován za průkopníka organizovaného sadařství v Židlochovicích. I jeho majetek zpravoval správce. Byl jím Viktor Jeschek. Maxmilián

⁵⁶ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 251-253.

⁵⁷ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 254.

⁵⁸ křestní jméno nezjištěno

⁵⁹ křestní jméno nezjištěno

⁶⁰ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 165.

Kosina se zasloužil o zemědělský rozvoj města. 1924 zakoupil v Židlochovicích pozemky v kopcích. U silnice do Hrušovan koupil stavební parcelu a větší pozemek pro ovocnou školku. Na parcele postavil dům č. 406 s hospodářskými budovami. Na pozemku, kde měl ovocnou školku byly v letech 1937-1939 postaveny domy č. 539, 540, 541, 542, 543, 544, 551 a 552. Školka byla rozdělena na oddíly a jak je postupně rozprodával, vznikaly stavební parcely. Na pozemcích v kopcích měl Kosina meruňkové i broskvové sady a jahodová pole. Jahody vozil na trh do Brna, meruňky a broskve posílal ve zvláštním balení do Mariánských lázní a do Karlových varů. Při návštěvách prezidenta dodával čerstvé ovoce i na zámek.⁶¹

Maxmilián Kosina měl dva syny. Jan Kosina vstoupil 3. 6. 1940 do církve římskokatolické a jeho bratr Josef vstoupil při sňatku do církve československé.

V Židlochovicích byli i další židovští obyvatelé. Zubní technik Walter Strebinger měl svoji ordinaci v domě č. 61. Podle arijských zákonů mu byla 23.12. 1940 zrušena zubotechnická koncese a celá ordinace mu byla zabavena. Strebinger pak byl přidělen jako pomocný dělník ke správě státních silnic a pracoval na úseku silnice mezi Židlochovicemi a Nosislaví. 1. srpna 1942 byl povolán brněnským Arbeitskommandem na práci v Brně. Jeho úkolem bylo vyklízení bytů po Židech soustředěných v Terezíně. Denně mohl dojíždět domů do Židlochovic. Walter Strebinger pracoval pro Arbeitskommando do 27. května 1943, pak byl přidělen do bývalé Kohnovy cihelny. Také odtud jezdil denně domů. 2. září byl s ostatními židovskými zaměstnanci cihelny přesunut na práci do oslavanských dolů, což byla filiálkou koncentračního Tábora Terezín.⁶²

Adolf Engländer býval správcem sladovny v Židlochovicích. Žil v domě č. 533, který si postavil. Jeho dcery vstoupily do římskokatolického náboženství.

V roce 1942 se Židé připravovali na své soustředování do jednoho místa v protektorátu. Do beden si chystali zásoby potravin, konzervy, omastek, mouku, cukr, ale i elektrické a petrolejové vařiče s palivem. Rodina Richarda Buriana měla připraveno 45 zavazadel. Koncem března 1942 dostali Židé v Židlochovicích povolení, že můžou odprodat cokoli ze svého majetku.⁶³

31. 3 1942 došlo k transportu židlochovických Židů do Brna. Zavazadla byla odvezena na nákladním automobilu, každý člen rodiny si mohl vzít pouze příruční zavazadlo o hmotnosti 50 kg. V transportu byli Maxmilián Kosina s manželkou Eliškou,

⁶¹ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města C, str. 248.

⁶² SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města D, str. 23.

⁶³ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města D, str. 24-25.

Richard Burian s manželkou Irmou, dcerami Gretou a Hildou, matkou Richarda Buriana a inženýr Oskar Kohn. V Brně se zdrželi do 4. dubna a nakonec byli posláni do Terezína. Zavazadla byla v Brně hozena na jednu hromadu a nebyla nikomu vydána. V Brně proběhly osobní prohlídky a Židům byly odebrány cennosti, které měli u sebe. Z Terezína Kosinovi odjeli 18. dubna 1942 do Polska, Steinerovi odjeli 25. dubna do Varšavy. Židé směli psát cenzurované dopisy židovským obyvatelům, kteří nebyli odtransportováni. Manželé Burianovi se v jednom dopise zmiňovali, že z 45 zavazadel se jim vrátily pouze tři.⁶⁴

V roce 1943 už byly zlikvidovány téměř všechny čistě židovské rodiny, a začala likvidace smíšených manželství. Úřady tlačily na arijské ženy, aby se daly rozvést se svými židovskými muži. V Židlochovicích se nerozvedlo ani jedno smíšené manželství.

Rasistická nařízení postihla i děti smíšených manželství. Eva Strebingerová, Helena a Adolfína Engländerovy byly prohlášeny za židovské míšence. Eva Strebingerová už pak nesměla navštěvovat měšťanskou školu a byla přeřazena do páté třídy obecné školy. Helena Engländerová musela opustit gymnázium a nastoupila do práce. Židovský odznak však nosit nemusely.⁶⁵

Z Židů, transportovaných nejdříve do Terezína a pak do Polska, se do Židlochovic nikdo nevrátil.⁶⁶ Synové Alfreda Steinera se po válce ozvali z ciziny. Julius Steiner z Šanghaje z Číny, a jeho bratr Otto Steiner z Teheránu.

⁶⁴ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města D, str. 22.

⁶⁵ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města D, str. 28.

⁶⁶ SOKA Rajhrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města D, str. 405

Závěr

Po nástupu Adolfa Hitlera k moci a získání obrovského vlivu nacistické strany v Německu rostly v Židlochovicích obavy z této hrozby. Už od roku 1936 probíhaly přípravy na možnou válku. Po obsazení Sudet bez boje se stále židlochovická německá menšina nijak výrazněji neprojevovala. Samotné obsazení udělalo z Židlochovic pohraniční město.

Zlom nastal až po 15. březnu 1939. Ráno začalo obsazování říšskou armádou a německá menšina v Židlochovicích se shromáždila v Německé školce, kde si rozdělili úkoly, o kterých mluvili na předchozích schůzkách. Vyvěsili německé prapory, zdravili se zdviženou pravicí, začali organizovat jízdu vpravo. Od 16. března byli do úřadů dosazováni komisaři, kteří měli za úkol získat kontrolu nad českými úřady a dohlížet na dodržování nových předpisů. Komisaři byli dosazeni na městský úřad, poštu, berní úřad, spořitelnu i státní statky. Ten samý den byli němečtí vojáci ubytováni ve školách, čímž znemožnili pokračování další výuky, ačkoliv pro ně byly volné jiné vhodnější ubytovací prostory.

Večer 16. března byla členům městského zastupitelstva předložena jejich rezignace, kterou podepsali všichni, protože se obávali následků. Hned druhý den však chtěli rezignaci stáhnout. Okresní úřad nic netušil. Navzdory tomu, že na platnosti rezignace němečtí představitelé trvali, byla 22. března 1939 z rozhodnutí Okresního úřadu v Židlochovicích uznána za neplatnou. V roce 1941 měli už Němci na radnici převahu a byly plněny všechny jejich požadavky.

Svoje středisko si Němci vybudovali v domě č. 102, který cely po říšském vzoru nabarvili na hnědo. V židlochovském „hnědém domě“ byla vybudována německá školka, veřejná knihovna a probíhaly tam německé schůze a apely.

Během okupace došlo k několika vlnám zatýkání Čechů gestapem. První vlna proběhla 29. května 1941 jako odezva na radost Čechů z potopení německé lodi Bismark a nevinného žertu, kdy byla znečištěna klika a dveře Vikora Jeschka. Zatčeno bylo 17 prominentních obyvatel Židlochovic, jejichž vlivu na ostatní občany města se Němci obávali. Další vlna následovala ve stejném roce. Jejím cílem bylo vzbudit strach z Němců a upevnit tak jejich postavení ve městě. Zatčené čekal převoz do věznice pod Kaštany v Brně a později nasazení na práci. Nikdo nebyl odsouzen. Další zatýkání však byla namířena proti příslušníkům domácího odboje, který vznikl z Branné výchovy mládeže. Na základě toho byli odsouzeni a popraveni František Boleloucký, Ing. Blahoslav Čermák, JUDr. František Čermák a Josef Jakob.

V celém roce 1942 byli židlochovičtí Židé posláni do koncentračních táborů a jejich majetek byl zabavován. České kino přestalo existovat, bylo nahrazeno kinem německým. Úřady byly plně pod kontrolou Němců.

V letech 1936 – 1939 se židlochovičtí Češi stejně jako celé Československo chystali na válku a vyvíjeli tlak na místní Němce, aby se zde příliš nešířila nacistická ideologie. V letech 1939 – 1942 došlo ke stupňování represí ze strany původně mírumilovných a nenápadných obyvatel německé národnosti. Ze začátku se objevovala snaha vzdorovat, příkladem je spor Františka Killingerera a Antonína Coufalíka z 16. 3 1939, později však Češi vyjadřovali jen tichý nesouhlas s nastoleným režimem.

V roce 1941 už německý nacionalismus ukazoval i v Židlochovicích svou pravou tvář. Vše vyvrcholilo odsunem Židů do koncentračních táborů a popravou členů Obrany národa. Z židovské minority se do Židlochovic po válce již nikdo nevrátil. Všechny tato fakta jsou důkazem toho, jaký neblahý vliv může mít na vztahy lidí rasistická, nedemokratická, totalitní ideologie. A nemusí se nutně jednat o ideologii německého fašismu. Každá ideologie, ať už sekta, náboženství či jinou skupina, která má ve svém učení nabádání k nesnášenlivosti a násilí mezi lidmi, je špatná.

Svou prací chci připomenout dávnou minulost vztahu Čechů a Němců, zamyslet se nad ní jako nad problémem, který je dnes vyřešen. Ale neměli bychom zapomínat, protože i dnes můžeme sledovat na různých místech světa, jak se konflikty řeší silou. A tomu je potřeba zabránit.

Seznam použitých pramenů a literatury

SOKA Rajrad, C-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města.

SOKA Rajrad, D-162 Archiv města Židlochovice, pamětní kniha města.

Harna, J., Fišer, R.: Dějiny českých zemí II, 1998

p. Vyhlídal Fotografický archiv města Židlochovice, Komenského 38, Židlochovice

http://kravihora.hvezdarna.cz/index.php?sekce=mlcici_muzy (16. 3. 2008)

Seznam příloh

- a)** Záterasy na druhé straně mostu směrem k zámku postavené pěším plukem Arko 23. listopadu 1938⁶⁷
- b)** Interiér tzv. „hnědého domu“, č. p. 102, který Němci využívali ke svým kulturním účelům⁶⁸
- c)** Popraviště v Kounicových kolejích v Brně⁶⁹
- d)** Původní drátěný plot z popraviště v Kounicových studentských kolejích v Brně.⁷⁰
- e)** Německé vojsko v areálu zámku v Židlochovicích⁷¹

⁶⁷ p. Vyhlídal Fotografický archiv města Židlochovice, Komenského 38, Židlochovice

⁶⁸ p. Vyhlídal Fotografický archiv města Židlochovice, Komenského 38 Židlochovice

⁶⁹ http://kravihora.hvezdarna.cz/index.php?sekce=mlcici_muzy (16. 3. 2008)

⁷⁰ http://kravihora.hvezdarna.cz/index.php?sekce=mlcici_muzy (16. 3. 2008)

⁷¹ p. Vyhlídal Fotografický archiv města Židlochovice, Komenského 38 Židlochovice

**Přílohy
př. a)**

Zátěrasy na druhé straně mostu směrem k zámku postavené pěším plukem Arko 23.
listopadu 1938

př. b)

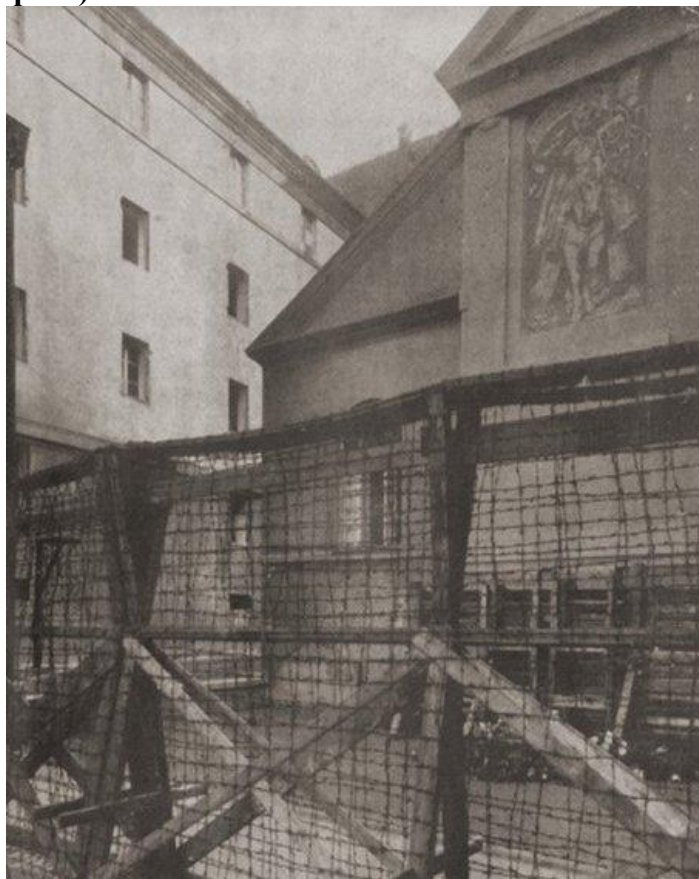

Interiér tzv. „hnědého domu“, č.p. 102, který Němci využívali ke svým kulturním účelům

př. c)

př. d)

Popraviště v Kounicových kolejích v Brně
př. e)

Německé vojsko v areálu zámku v Židlochovicích